

UMUMTA'LIM MAKTABLARIDA XOR TO'GARAKLARINI TASHKIL ETISH

Muhamadjonova Sarvinoz Murotjon qizi

Andijon davlat pedagogika instituti ijtimoiy-amaliy

Fanlar fakulteti 202-guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur ishda umumta'lim maktablarida xor to'garaklarini tashkil etishning pedagogik va psixologik asoslari, xor jamoasini shakllantirishning o'ziga xos xususiyatlari hamda o'quvchilarning musiqiy madaniyatini yuksaltirishdagi ahamiyati yoritilgan. Maqolada xor jamoasi bilan ishlashning metodik usullari, repertuar tanlash mezonlari va jamoaviy kuylash orqali o'quvchilarda estetik didni shakllantirish masalalari tahlil qilingan. Shuningdek, xor to'garagi faoliyatini to'g'ri yo'lga qo'yish orqali o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan.

Kalit so'zlar: Xor to'garagi, umumta'lim maktabi, musiqiy ta'lim, vokal-xor malakalari, jamoaviy kuylash, estetik tarbiya, repertuar, dirijyorlik, musiqiy idrok.

Abstract: This work covers the pedagogical and psychological foundations of organizing choral groups in secondary schools, the specific features of forming a choral group, and their importance in improving the musical culture of students. The article analyzes methodological methods of working with a choral group, criteria for selecting repertoire, and issues of forming aesthetic taste in students through collective singing. Also, practical recommendations are given on developing students' creative abilities through the correct organization of the choral group.

Keywords: Choir group, secondary school, music education, vocal-choral skills, collective singing, aesthetic education, repertoire, conducting, musical perception.

Аннотация: В данной работе рассматриваются педагогические и психологические основы организации хоровых коллективов в средних школах, особенности формирования хорового коллектива и их значение для повышения музыкальной культуры учащихся. В статье анализируются методические методы работы с хоровым коллективом, критерии отбора репертуара и вопросы формирования эстетического вкуса у учащихся посредством коллективного пения. Также даются практические рекомендации по развитию творческих способностей учащихся посредством правильной организации хорового коллектива.

Ключевые слова: хоровой коллектив, средняя школа, музыкальное образование, вокально-хоровое мастерство, коллективное пение, эстетическое воспитание, репертуар, дирижирование, музыкальное восприятие.

Kirish

Mavzuning dolzarbligi. Bugungi kunda yosh avlodni ma'naviy-axloqiy jihatdan yetuk, estetik didi rivojlangan va milliy qadriyatlarga sodiq insonlar etib tarbiyalash ta'lim tizimining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Musiqa san'ati, xususan, xor bo'lib kuylash o'quvchilarda jamoaviylik hissini shakllantirish, ularning hissiy dunyosini boyitish va ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarishda beqiyos ahamiyatga ega.

Umumta'lim maktablarida musiqa darslarining mantiqiy davomi sifatida xor to'garaklarining tashkil etilishi, o'quvchilarga faqatgina vokal texnikasini o'rgatib qolmay, balki ularda sahna madaniyati, intizom va o'zaro birdamlik kabi ijtimoiy ko'nikmalarni ham rivojlantiradi. Biroq, amaliyotda xor to'garaklarini tashkil etishda repertuar tanlash, ovozlarni guruhlariga ajratish va uslubiy yondashuvda muayyan kamchiliklar ko'zga tashlanmoqda. Bu esa mazkur sohada tizimli metodik tavsiyalar ishlab chiqishni taqozo etadi.

Ishning maqsadi va vazifalari. Mazkur ishning asosiy maqsadi umumta'lim maktablari sharoitida xor to'garagi faoliyatini samarali tashkil etishning ilmiy-pedagogik yo'llarini ko'rsatib berishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilab olindi: Xor to'garaging ish rejasini va metodik asoslarini ishlab chiqish; O'quvchilarning yosh xususiyatlaridan kelib chiqqan holda ovoz diapazonlarini o'rganish; Milliy va jahon kompozitorlari asarlari asosida boyitilgan repertuar shakllantirish; Jamoaviy kuylash orqali o'quvchilarning musiqiy-nazariy bilimlarini amaliyot bilan bog'lash. O'rganilganlik darajasi. Musiqa ta'limi va xor jamoasi bilan ishlash masalalari ko'plab pedagog-olimlar va musiqashunoslar tomonidan tadqiq etilgan. Biroq, zamonaviy maktab sharoitida, texnologiyalar rivojlangan davrda o'quvchilarning xor san'atiga bo'lgan qiziqishini oshirishning yangicha yondashuvlari alohida o'rganishni talab qiladi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi: Xor to'garaklari umumta'lim maktablarida musiqiy tarbiya va estetik rivojlanishning muhim qismlaridan biridir. Xor to'garaklarining pedagogik ahamiyati haqida bir qancha ilmiy tadqiqotlar mavjud. Ularning asosiy qismi xor faoliyatining o'quvchilarning ruhiy, ijtimoiy va madaniy rivojlanishiga ta'sirini o'rganishga qaratilgan. Shunday qilib, N. A. Dastanov (2020) xor to'garaklarining umumta'lim maktablarida o'quvchilarning musiqa didini rivojlantirishdagi o'rnini ta'kidlaydi. U xor to'garaklarini o'quvchilarni jamoaviy ishlashga, o'zaro hurmatni oshirishga va ijtimoiy faollikni rivojlantirishga yordam beruvchi vosita sifatida ko'radi. Bundan tashqari, X. A. Rahmatov (2018) xor to'garaklarining maktabda pedagogik va didaktik funksiyalarini o'rganib chiqqan. Uning tadqiqotlarida xor faoliyatining o'quvchilarning nafaqat musiqa ko'nikmalarini rivojlantirish, balki ular o'rtasidagi jamoaviy ruhni mustahkamlashga, o'quvchilarning o'zaro muloqot va ijtimoiy munosabatlarni rivojlantirishga xizmat qilishini

ta'kidlashgan. Yuqoridagi adabiyotlarda xor to'garaklarini tashkil etishning pedagogik va metodik jihatlari ko'rib chiqiladi. Ushbu adabiyotlar xor faoliyatining maktab o'quvchilarining estetik rivojlanishiga ta'sirini va umumta'lim jarayonida xor to'garaklarining o'rnini aniqlashda muhim ahamiyatga ega.

Sifatli tadqiqot metodlari: Tadqiqotning birinchi bosqichi sifatli tadqiqot metodlariga asoslangan. Bu metod orqali umumta'lim maktablaridagi xor to'garaklari faoliyatini o'rgangan o'qituvchilar bilan intervyu o'tkazilgan. Intervyular orqali xor to'garaklarining o'quvchilarni tarbiyalashdagi rolini, pedagogik usullarni va samarali yondashuvlarni aniqlashga harakat qilingan.

Miqdoriy tadqiqot metodlari: Tadqiqotning ikkinchi bosqichi miqdoriy metodlardan foydalanishni o'z ichiga oladi. Bu metod orqali xor to'garaklarining o'quvchilarga ta'siri va samaradorligi haqida so'rovnomalar o'tkazilgan. So'rovnomalar yordamida xor faoliyatining o'quvchilarning jamoaviy ishlash, o'zaro hurmat va ijtimoiy faollik kabi ko'nikmalariga ta'siri o'rganilgan.

Tadqiqotning amaliy qismi: Tadqiqotning amaliy qismi xor to'garaklarini tashkil etish bo'yicha o'quvchilarning muvaffaqiyatlarini o'rganishga qaratilgan. Xor to'garaklarida ishtirok etgan o'quvchilarning musiqiy qobiliyatlari, jamoaviy ishlash ko'nikmalari va ijtimoiy faollik darajalari tahlil qilingan. Tadqiqotda xor faoliyatining o'quvchilarning ruhiy va ijtimoiy rivojlanishiga ta'siri ko'rib chiqilgan. Metodologik yondashuvlar orqali xor to'garaklarining umumta'lim maktablaridagi rolini aniqlash va pedagogik yondashuvlarning samaradorligini baholash mumkin bo'ladi. Bu yondashuvlar tadqiqotning asosiy yo'nalishini tashkil qiladi va xor to'garaklarining samarali tashkil etilishiga qaratilgan metodologik asoslarni ishlab chiqishga yordam beradi. Tadqiqotning natijalari va ularning tahlili, umumta'lim maktablarida xor to'garaklarini tashkil etishning pedagogik samaradorligini ko'rsatadi. Xor faoliyatining o'quvchilarga ta'siri bir necha jihatlarida o'rganildi: musiqiy qobiliyatlar, jamoaviy ishlash ko'nikmalari, ijtimoiy faollik va o'zaro hurmatni rivojlantirish.

Musiqiy Qobiliyatlarning Rivojlanishi: Tadqiqot natijalariga ko'ra, xor to'garaklarida ishtirok etgan o'quvchilar musiqiy ko'nikmalarini aniqroq rivojlantirgan. Xususan, o'quvchilar musiqa asarlarini o'qish, ovoz chiqarish, ritm va melodiya bilan ishlashda yaxshi natijalarga erishgan. Xor to'garaklarida doimiy qatnashish, o'quvchilarga musiqiy did va lazzatni shakllantirishda yordam beradi. Tadqiqot davomida xor faoliyatining o'quvchilarning musiqa sohasidagi bilimlarini oshirishi, shuningdek, musiqiy eshitish va musiqiy ifoda ko'nikmalarini rivojlantirishga ta'sir qilgani aniqlandi. Jamoaviy ishlash ko'nikmalarining rivojlanishi: Xor to'garaklari jamoaviy ishlashni rivojlantirish uchun juda samarali platforma hisoblanadi. Tadqiqotda o'quvchilarning bir-birlari bilan hamkorlikda ishlash, jamoada ishlash ko'nikmalarini oshirishda xor faoliyatining ahamiyati ta'kidlandi.

O'quvchilar birgalikda ishlash jarayonida muammolarni hal qilishni, o'zaro muloqot qilishni va boshqalar bilan uyg'unlashishni o'rganadilar. Xor guruhida ishlash, o'quvchilarga umumiy maqsadga erishish uchun o'z hissalarini qo'shish va jamoaviy muhitda ishlashni o'rgatadi.

Ijtimoiy Faollik va O'zaro Hurmatning Rivojlanishi: Xor to'garaklari o'quvchilarning ijtimoiy faolligini va o'zaro hurmatini rivojlantirishga yordam beradi. Tadqiqot davomida o'quvchilarning xor to'garaklaridagi ishtirok etishlari ularning o'zaro hurmatga bo'lgan munosabatlarini yaxshilashga, jamoada bir-birini qo'llab-quvvatlashga va ijtimoiy vazifalarni o'z zimmasiga olishga olib keldi. O'quvchilar orasida shaxsiy va jamoaviy rivojlanishga olib keladigan musiqiy muhit yaratilgan. Xor faoliyatining ijtimoiy va madaniy rivojlanishdagi ahamiyati alohida ta'kidlandi, chunki bu faollik o'quvchilarning jamiyatdagi o'rnini aniqlashda muhim rol o'ynaydi.

Pedagogik Yondashuvlarning Samaradorligi: Xor to'garaklarini tashkil etishda qo'llaniladigan pedagogik yondashuvlar o'quvchilarning ta'lim darajasi va individual xususiyatlariga moslashtirilgan. Tadqiqotda pedagogik metodlarning, xususan, interaktiv metodlarning va ijodiy yondashuvlarning samaradorligi tasdiqlandi. O'quvchilarning xor to'garaklarida muvaffaqiyatli ishtirok etishlari pedagogning tajribasi, qat'iyligi va o'ziga xos yondashuviga bog'liq. Samarali o'qitish va tarbiya jarayonlarida o'quvchilarning hamkorlikda ishlash, ijodiy yondashuv va innovatsion pedagogik texnikalardan foydalanish zarur.

Xulosa: Tadqiqotda umumta'lim maktablarida xor to'garaklarini tashkil etishning pedagogik ahamiyati, metodologik yondashuvlar va bu faoliyatning o'quvchilarga ta'siri tahlil qilindi. Xor to'garaklari o'quvchilarning musiqa didini rivojlantirish, jamoaviy ishlash ko'nikmalarini oshirish, shuningdek, ularning ijtimoiy faolligini va o'zaro hurmatini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xor to'garaklari o'quvchilarga musiqiy va estetik qobiliyatlarini rivojlantirishda, shuningdek, jamoaviy ruhni va o'zaro hurmatni kuchaytirishda samarali vosita hisoblanadi. Xor to'garaklarida ishtirok etish o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishiga sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Bu jarayon, o'quvchilarga nafaqat musiqa bilimlarini berish, balki ularni birgalikda ishlashga, ijtimoiy mas'uliyatni his qilishga va umumiy maqsadga erishish uchun hamkorlikda ishlashga o'rgatadi. Xor faoliyati, shuningdek, o'quvchilarning o'zaro muloqot va hamkorlik ko'nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi, bu esa ularning ijtimoiy hayotga integratsiyasini osonlashtiradi. Tadqiqotda xor to'garaklarining o'quvchilarning jamoaviy ruhini rivojlantirishdagi roli ham muhim ahamiyat kasb etdi. Xor faoliyati orqali o'quvchilar o'zaro hurmat, qo'llab-quvvatlash va hamkorlikda ishlashni o'rganadilar. Bu jamoaviy ishlash ko'nikmalari nafaqat musiqada, balki kundalik hayotda ham o'quvchilarga yordam

beradi. Xor to'garaklarining pedagogik metodologiyasi ham tadqiqotda alohida o'rganildi. Xor to'garaklarini tashkil etishda foydalaniladigan pedagogik yondashuvlar o'quvchilarning rivojlanishiga moslashgan bo'lishi kerak. Bu metodlar nafaqat musiqiy bilimlar, balki jamoaviy ishlash va ijtimoiy faollikni rivojlantirishga ham xizmat qiladi. Tadqiqotda pedagogik yondashuvlarning samaradorligini oshirish uchun yangi metodologik yondashuvlarni joriy etish zarurligi ko'rsatildi. Kelgusida xor to'garaklarini yanada rivojlantirish, ularni samarali tashkil etish uchun metodologik yondashuvlar va pedagogik strategiyalarni takomillashtirish lozim. O'quvchilarga yanada yaxshiroq ta'lim berish, xor faoliyatini yanada qiziqarli va samarali qilish uchun innovatsion pedagogik texnikalar va interaktiv metodlardan foydalanish tavsiya etiladi.

Xor to'garaklarini tashkil etishning ahamiyatini yanada oshirish uchun maktablarda musiqiy tarbiya sohasida qo'shimcha o'quv materiallari va metodik qo'llanmalar ishlab chiqilishi kerak. Shunday qilib, xor to'garaklari umumta'lim maktablarida o'quvchilarning musiqiy, ijtimoiy va shaxsiy rivojlanishiga katta hissa qo'shadi. Bu faoliyat o'quvchilarga yangi ko'nikmalarni egallashga, o'zaro muloqot qilishga, va jamoaviy ishlashga o'rgatadi. Tadqiqotning natijalari xor to'garaklarini tashkil etishning pedagogik va metodik jihatlarini takomillashtirish zarurligini ko'rsatadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

- 1.Dastanov, N. A. (2020). "Xor to'garaklarining pedagogik ahamiyati". O'zbekiston Pedagogika jurnali, 5(3), 45-50.
- 2.Rahmatov, X. A. (2018). "Xor to'garaklarining maktabda musiqa tarbiyasidagi roli". Musiqa ta'limi, 10(2), 60-65.
- 3.Karimov, I. A. (2020). "Maktabda musiqiy tarbiya: yondashuvlar va metodlar". Tashkent: O'zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi.
- 4.Sharipov, A. K. (2019). "Xor to'garaklarini tashkil etishda pedagogik metodologiya". Tahririyat, 12(4), 20-25.
- 5.Andreeva, O. (2017). "Xor faolligining yoshlar tarbiyasidagi roli". Journal of Music Education, 8(1), 78-83.
- 6.Xolmatov, D. M. (2019). "Xor to'garaklari va ularning shaxsiy rivojlanishga ta'siri". O'zbekiston Musiqa jurnali, 15(6), 122-126.
- 7.Mustafayeva, G. B. (2021). "Xor to'garaklarining yoshlarni ijtimoiy rivojlantirishdagi o'rni". Jamoaviy ish: pedagogik tahlil, 7(3), 110-114.
- 8.Uralov, M. Z. (2022). "O'quvchilarning musiqa va san'atga qiziqishini rivojlantirish". Pedagogika va Ta'lim, 13(2), 55-60.

9. Bekmuratov, S. B. (2018). "Xor to‘garaklarini tashkil etishda innovatsion pedagogik metodlar". Xalqaro Ta'lim, 4(5), 34-38.

10. O‘zbekiston Respublikasi Ta'lim vazirligi. (2019). "Maktabda musiqa ta'limi va xor to‘garaklarini tashkil etish bo‘yicha metodik qo‘llanma". Toshkent: Ta'lim vazirligi.